

21.3.2013

TIETOINEN LÄSNÄOLO HENKILÖKUVAUKSESSA

Mikael Ahlfors (150774)

Kandidaatintutkielma

Valokuvataiteen laitos

2013

Aalto Yliopisto

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KUVAAJAN JA KUVATTAVAN SUHTEESTA	2
2.1 Kontrolloiva kuvaustapa	2
2.2 Huomioon ottava kuvaustapa	3
3 VALOKUVAUS AMMATTINANI	5
3.1 Asikkaiden käsitys kuvista	5
3.2 Kuvaaminen	8
3.3 Mikä on hyvä henkilökuva?	9
4 KUVAAJAN LÄSNÄOLO JA MINDFULLNESS- AJATTELUN HYÖDYNTÄMINEN	18

LÄHTEET

1 JOHDANTO

Olen keikkakuvaaja; freelancer. Teen valokuvausta tilauksesta. Toimeksiantoni ovat yleensä kaupallisia tai vaihtoehtoisesti journalistisia. Yleisesti jotain siltä väliltä. Toimeksiannot vaihtelevat, kuvauskeikkojen pituus vaihtelee, mutta kuvaaminen on perustaltaan samankaltaista.

Kuvaukset ovat päivän työ, vain harvoin kuvataan kauemmin. Tästä syystä kuvaaminen on lyhytkestoisuutensa vuoksi väistämättä ammatti, jossa tarvitaan intensiivistä otetta varsinaisen työskentelyn aikana. Intensiivisyyttä ja keskittymistä.

Olen kuvaajana jännittäjä. Ihmisten kanssa työskentelyssä sosiaalinen aspekti on minulle hankalin, mutta toisaalta myös palkitseva. Tuntuu että minua kuvaajana arvioidaan toisaalta työn sosiaalisen suorittamisen perusteella, mutta myös pääasiassa lopputuloksen perusteella. Kokonaisuus on välillä hermostuttava, mutta luo työhön myös tiettyä hyvää jännitettä. Monesti kuvaaminen on onneksi myös helppoa ja hauskaakin, eikä se aina tunnu työnteolta.

Tässä esityksessä kerron ajatuksiani ja tuntemuksiani kuvaamisesta työnä jolla konkreettisesti tulisi elättää itsensä ja perhettänsä - työnä muiden joukossa. Haluan pohtia omaa olemistani kuvaajana ja sitä mikä tekee kuvaamisesta itselleni työtä millä on minulle erityinen asema. Pohdin erityisesti onko tällaisessa kuvaamisesta mahdollisuutta tuoda esiin omaa luovuuttaan vai onko asiat jo ennakkoon mietittyjä ja kuvaaja siten ainoastaan suunnitelman toteuttaja - tietynlainen ulkopuolinen toteuttaja.

Kuvallista prosessiani esittelen valikoimalla kuvattuja toimeksiantoja. Ilman sen suurempaa kritiikkiä kuvien valinnan suhteen haluan esittää työni sisältöä ja ajatuksiani kuvista. Esitetyt kuvat eivät ole pelkästään onnistuneimpia otoksia, vaan kerron niillä jotain työn luonteesta. Tarkastelun kohteena on tätä kautta myös se miten toimeksiannot vaikuttavat kuvien sisältöön ja toteutukseen.

2 KUVAAJAN JA KUVATTAVAN SUHTEESTA

Kuvaajan ja kuvattavan suhde on henkilökuvauksen keskipisteessä. Silti siitä on kirjoitettu vain marginaalisesti verrattuna valokuvan merkitykseen, sekä siihen mitä valokuva representoi. Kyse on pitkälti toisistaan sivuavista asioista, mutta puhtaasti kuvaustilanteen analysointia on suhteellisen vähän henkilökuvauksen saralla.

2.1 Kontrolloiva kuvaustapa

Richard Avedon oli yksi mielenkiintoisimmista esimerkeistä sen suhteen mitä kontrolloidulla kuvaustilanteella voi saavuttaa henkilökuvassa ja miten sitä voi ohjata. Tässä analyysissä puhun nimenomaan hänen 80- ja 90-luvuilla studiossa kuvaamistaan henkilökuvista. Hän piti vahvasti valtaa kuvauksissaan olemalla siinä mielessä ulkopuolinen, ettei kommunikoinut kuvattaviensa kanssa, eikä laukaissut kameraa aina laitteen takaa. Hänen kuvattavansa olivat erittäin tietoisia siitä että he ovat kuvaajan katseen alla, vaikka katse saattoi olla fyysisesti piilossa (Angier 2007: 5).

Ulkopuolisen silmin tyypillinen kuvaustilanne saattaa näyttää helpolta tai ennakoitavalta. Mutta koska kyseessä on kahden ihmisen yhteistyö, jossa toisen pitää paljastaa jotain toiselle - eli ylipäänsä esiintyä itsenään - on tilanteissa useimmiten jännitettä rikkomassa ennakoitavuutta. Kuvattava henkilö on persoonasta riippuen pitkälti kuvaajan käsissä; miten kuvaaja osaa tai haluaa ottaa huomioon sen että kuvattava on erikoisessa tilanteessa katseen alla jossa häneltä odotetaan itsensä avaamista tavalla, jolla persoona saadaan tuotua kuvaan mukaan.

Avedon on todennut henkilöpotrettien olevan aina kuvaajan mielipiteitä ja omien kuviansa suhteen kielsi niiden olevan ystävällismielisiä tai myötätuntoisia (Angier 2007). Tämä on varmasti näkökulma mitä moni valokuvaukseen perehtymätön ihmettelee. Mielestäni samaa ihmetystä voi kohdata kaupallisessa kuvauksessa, jossa haetaan nimenomaan ystävällismielistä ja positiivisia asioita henkilöstä esittäviä kuvia. Avedonin tavaramerkkinä oli tarkkailla kuvattavaa, jopa siihen pisteeseen asti että tämä saattoi täysin hermostua tai ainakin osoittaa epämukavuuttaan kuvassa.

Dokumentaarisuus ei Avedonin mukaan liittynyt henkilökuvaukseen. Henkilökuvalla ei pyritä representoimaan todellisuutta, mistä olen kokemukseni mukaan samaa mieltä. Henkilökuvia myös työstetään eteenpäin kuvankäsittelyn keinoin kaupallisessa kuvauksessa paljon. Tämä voimistaa mielestäni ajatusta, että kyse ei ole todellisuuden esittämisestä, vaan halutun mielikuvan esittämisestä. Kuvattava on siten tietyllä tavoin vain väline millä haluttu merkitys saadaan ilmaistua. Kuva haluaa suostutella ja vakuuttaa sen lukijan halutuista asioista. (Angier 2007)

2.2 Huomioon ottava kuvaustapa

Valokuvaaja Brian Smithin mukaan olennaisin asia valokuvaajan menestymisen taustalla on kyky luoda yhteys erilaisiin persooniin kansainvälisistä tähdistä tavallisiin ihmisiin. Smith kannustaa kuvaamaan ja kohtelemaan kaikkia ihmisiä samalla tavoin kuin kuvattavia maailmanluokan tähtiä (Smith 2012: 16). Hänen mukaan voi olla varma että kuvaus on onnistunut jos kuvattava haluaa jatkaa kuvausta, vaikka työ olisi valokuvaajan näkemyksen mukaan jo tehty. Tämä henkilön rentoutuminen ja avautuminen kuvaustilanteelle antaakin mahdollisuuksia löytää uusia näkökulmia kuvattavaan ja aiheeseen.

Lähestymistapa on siis varsin erilainen kuin Avedonilla, tai ainakin tapa luoda yhteys kuvattavaan on pehmeämpi ja ylipäänsä olemassa. Molemmat ovat kuitenkin kuvaajina tietoisien kuvaamisen merkityksen painottajia. Molemmat haluavat kuvissaan olevan jotain odottamatonta: Avedon halusi paljastaa myös ihmisen haavoittuvan, epävarman puolen jonka hän kokee ilmentävän uutta ja tuovan kuvattavasta puolia esiin joita normaalisti emme heistä näkisi. Uskoisin että hän halusi löytää kuvattavasta jonkun puolen mitä hänestä ei yleensä näe. Avedonia luonnehdittiin lapsenomaiseksi kiinnostuksessaan uusiin asioihin ja näkemyksiin (American Photo 1994: 46). Brian Smith haluaa puolestaan tuoda ripauksen odottamatonta tavanomaiseen kuvaan. Hän painottaa ettei muuttuvia tekijöitä kannata vastustaa vaan pikemminkin vaalia. Ne ovat tekijöitä jotka tuovat kuvaan odottamattomuutta ja sitä kautta erityisyyttä. Smith näkee kuvattavissa persoonissa potentiaalin jota käyttää hyödyksi ja uskoo että kuvattavan suuri ego vain mahdollistaa sen että kuvassa voi kokeilla poikkeaviakin asioita koska hän toimii ajatuksella jossa kaikki haluaa kuvattavan näyttävän edukseen olevalta kuvassa. Smith tuntuukin niin sanotun joustavan ja mukavan kuvaajan tyyppiesimerkiltä. (Smith 2012: 26, 98)

Mainitut kaksi kuvaajaa ovat keskenään tyyleiltään varsin erilaisia, mutta on kiinnostavaa huomata miten samat kuvan lainalaisuudet tai merkityksellisyys on löydettävissä näin erilaisista kuvaajista ja kuvausmetodeista.

Itse pidän ajatuksista, joilla kuvaan saataisiin elävyyttä satunnaisuuden kautta ja annetaan mahdollisuus muuttuville tekijöille, olivat ne sitten kuvattavasta, paikasta tai välineistä johtuvia. Valokuvaus ei siis välttämättä pyri todentamaan henkilöä dokumentäärisesti, mutta valokuvalla on mielestäni välineenä luonne, joka pystyy hyödyntämään todellisuudessa ilmeneviä konkreettisia asioita joilla voi rakentaa haluamaansa kuvallista todellisuutta. Esimerkkinä omista kuvistani toimii Sinikka Turusen kuva jossa olen käyttänyt itselleni poikkeavasti kuvausympäristöä hyödyksi henkilökuvaan.

Sinikka Turunen, Kuluttajaliitto (Vihreä Lanka 2008)

3 VALOKUVAUS AMMATTINANI

Olen kokenut valokuvaajan ammatin antoisaksi mutta paikoitellen raskaaksi näiden viiden vuoden aikana joina olen ammattia harjoittanut. Se on toisaalta varsin vapaa ammatti aikataulujen kannalta, mutta toisaalta mielestäni sidottu luovan toteuttamisen suhteen. Näin ainakin aloittelevalla ammattikuvaajalla. Asia on varmasti toinen jos on etabloitunut nimekäs kuvaaja kuka tekee tietynlaista, hänelle tyypillistä kuvaa.

Omaa ammatillista kuvaamistani on hyvin paljon leimannut se, että työn yksi tärkein merkitys on ollut toimeentulon takaaminen. Se on edelleen painava realiteetti, mutta viitisen vuotta ammatikseni kuvanneena tulee miettineeksi ammatin sisältöä ja oman ilmaisun laajentamisen mahdollisuuksia. Toki taloudellinen epävarmuus tuo oman painolastinsa ammattiin, joka on muutenkin lopputuotetta vahvasti painottava ja tavallaan helposti jokaisen arvosteltavissa. Toisin sanoen, valokuvaajan taloudellinenkin menestys määrittyy hyvin usein lopputuotteen kautta. Free-kuvaajan työn on silti huonoimmillaankin kiireistä, paineen alla työskentelyä, mutta yleensä mielenkiintoisten aiheiden ja ihmisten kohtaamista. Negaatiota työnkuvaa kohtaan luo nykyään kuvien myymisen kiristyneet puitteet niin hintojen kuin tekijänoikeuksienkin osalta.

3.1 Asikkaiden käsitys kuvista

Kuvaan lehtikuvaa joissa henkilöt ovat pääroolissa. Kuvat ovat enemmänkin aikakauslehtityylisiä potretteja kuin journalistisia esityksiä. Muut tyypilliset loppuasiakkaani lehtien ohella ovat yrityksiä, mitkä käyttävät kuviani viestinnässään ja joskus mainonnassakin. Nykyään kuvaan pääasiassa yrityksille, mutta esittelen tässä myös lehdille otettua kuvamateriaalia koska se oli aiemmin pääasiallinen kuvieni käyttökohde.

Yritysasiakkaillani tuntuu olevan yleisesti ottaen tietty kehys jonka puitteissa toimitaan kuvasuunnittelun suhteen. Ei haeta kuvaa joka on puhtaasti vain mielenkiintoinen tai tunteita välittävä vaan haetaan kuvaa mikä on riittävän kiinnostava oikeassa suhteessa - kuvaa jota ei väärinymmärretä. Yleisesti voidaan sanoa haluttavan viestiä positiivisuutta, rehellisyyttä, tehokkuutta, moderniutta ja muita yleisesti hyväksi koettuja arvoja. Yritysviestinnässä vältetään riskejä, koska jos on mahdollista tulkita jotain väärin, se luultavasti tehdään jonkun taholta. Kuvallisessa viestissä on aina sisäänrakennettu ikoninen

merkitys, mutta myös kulttuurinen merkitys jota voidaan tulkita eri tavoin (Barthes 1985: 26). Lehtikuvauksessa toteuttamistapa on usein vapaampi.

Tarkoituksena on tuottaa kuva josta asiakas on tyytyväinen; oli asiakas sitten lehti tai yritys. Tämä on työskentelyni lähtökohta. Oma mielipide kuvan laadukkuudesta on tärkeä, mutta huomaan että mielipiteeni heijastelee pitkälti asiakkaan ajatusmaailmaa. Tämä on se realiteetti millä kuva todetaan hyväksi tai ei. Toisin sanoen, ne kuvat tai tyylit joista itsessään voisi pitää, eivät välttämättä ole niitä kuvia ja tyyliä mitä hakee kuvatessaan asiakkaalle. Kuitenkin, mitä enemmän tekee tietynlaista kuvausta ja haluttua tyyliä, sitä enemmän sitä alkaa ymmärtämään ja arvostamaan lopputulosta - ehkä omasta intressistä riippumatta.

Kuva kokki ja mediapersoona Sara LaFountainista on kuva johon olen tyytyväinen siinä mielessä, että tiedän sen olevan asiakasta miellyttävä kuva. Oma tyytyväisyys kuvaan ammentaa varmasti siitä. Kuvassa on toki luontevuutta, mikä on paljon osaavan ja hyvin läsnäolevan mallin ansiota. Tämä on myös esimerkki kuvauksesta jossa koin pääseväni helpolla: saatoin luottaa kuvattavan ammattitaitoon.

Sara LaFountain (DNA, Kuvasuunnittelu- & agentuuritoimisto Keksi 2013)

Asiakkaan näkökulmasta kuvan merkityksen tulee siis olla niin suora että kyseinen asia välittyy helposti kuvasta ilman suurempia tulkintoja. Hymyilevä ihminen, valoisa valaistus ilman suurempaa visuaalista dramatiikkaa on usein keikkakuvaajan arkisen työn lopputuotos. Värejä ja kuvallista selkeyttä. Kuvissani on ihmisiä jotka ovat edustavia mutta jollain lailla usein keskivertoihmistä edustavia malleja, koska kuvilla lähestytään yleensä tavallista kuluttajaa tai yrityksen omaa työntekijää.

Yrityskuvauksessa yleinen kuvauskohde on yritysten työntekijät tai johtajat. Tässä tapauksessa pyritään saamaan kyseiset henkilöt näyttämään mahdollisimman paljon siltä, mitä yritys haluaa olla. Brändiä ei aina tarkasti käydä läpi, joskus ei ollenkaan, mutta minusta Suomessa näyttää olevan varsin yhtenäinen yrityskulttuuri viestinnän suhteen. Vain harvoin tehdään raflaavaa tai viestinnällistä merkitystä muuttavia kuvia. Usein kuvat jäävät yksittäisiksi kuviksi joita käytettäneen jossain tietyssä yhteydessä.

Muut kuvattavat ovat usein kuvausta varten palkattuja malleja, mutteivät useinkaan ammattimalleja, vaan ns. tavismalleja. Jos viestintään tai mainoksiin halutaan särmää tai poikkeavuutta massasta, sitä ei kokemukseni mukaan helposti tehdä kuvan avulla vaan tekstin kautta. Myös julkkikset tai yhteiskunnallisesti merkittävät henkilöt ovat yleisiä kuvauskohteita. Teen kuvauksia niin studiossa kuin muissakin lokaatioissa.

Kuvaan nykyään paljon eräälle kuvasuunnittelutoimistolle, joka pyrkii rikkomaan näitä käytäntöjä ja rohkaisemaan asiakkaita käyttämään kuvia monipuolisesti, uudella tavalla ja kokonaisuutta tukien. Liian usein kuvat ovat silti yksittäisiä kuvia millä ei lopulta aina ole paljoakaan tekemistä yrityksen kokonaisilmeen kanssa. Tämä johtunee siitä ettei kuvien merkitystä kokonaisuutena ymmärretä tarpeeksi yritysten puolelta eikä siihen pystytä panostamaan tarpeeksi laajalti.

3.2 Kuvaaminen

Työprosessi alkaa siitä kun saa toimeksiannon. Yleensä toimeksiannon kuuleminen on jännittävää: tulee vastareaktio ja kokee ettei ole hyvä juuri tällaisessa tehtävässä. Ehkä tämä pätee kaikkeen työntekoon. Toimeksianto alkaa jäsentyä kun sitä käsitellään yhdessä, esim. kuvasuunnittelutoimiston kanssa. Työtäni kohtaan tuntemani paine vähenee. Paine onnistua, paine ymmärtää se mitä muut haluavat.

Reaalitilanteessa ennakkosuunnitelmiin sekoittuu muuttujia joita ei pysty arvioimaan etukäteen. Tärkein muuttujista on kuvauskohde. Muita ovat kuvauspaikan tuomat rajoitteet ja muuttujat, kuten sää ja paikan fyysiset mittasuhteet. Koen kuvaamisen olevan monen hallitsemattoman tekijän summa, jota yritetään koota siihen muottiin mikä suunnittelijoilla (ja kuvaajalla) on päässään ennen varsinaista kuvaustilannetta. Valokuvaus on mielessäni kaaoksen ja oman itsensä hallintaa. Tilanteen muina muuttujina on lisäksi tekniikan luotettavuus ja oma tekninen osaaminen paineen alla.

Kuvauksissani on yleensä läsnä ainoastaan kuvattava itseni lisäksi, mikä tuo työskentelyn painopisteen sosiaalisten taitojen käyttöön. Suuremmissa kuvauksissa paikalla on myös asiakkaan edustaja ja joskus myös mainostoimiston tai vastaavan edustaja, sekä meikkaaja. Kuvauksen näennäinen suuruus määrittyy rahallisesti. Iso kuvaus voi kuitenkin olla teknisesti sama suoritus kuin mielessäni pieni kuvaus.

Sosiaalinen yhteistyö kuvattavan kanssa on olennaista jo senkin takia että saa rauhan ja rentouden hallita teknistä puolta kuvauksessa, mikä on olennaista kuvan onnistumiselle. Assistentin saaminen apuun on suuri helpotus ja silloin voi luottaa siihen ettei jää yksin teknisten ongelmien kanssa.

Jos kuvaus on sosiaalisesti hankala, jokainen tekninen hankaluus johtaa siihen suuntaan, että kuvaus ei ole rento ja vaikeuttaa kuvausta kohdallani. Se ei merkitse sitä, että kuvasta tulee epäonnistunut - lopputulos voi olla myös päinvastainen. Se merkitsee ainoastaan sitä, että ennakkosuunnitelmat eivät toteudu sellaisena kuin odotin; suunnitelmani kuvauksen etemisestä ja lopputuloksesta.

Lopputuloks voi siis silti olla hyvinkin kiinnostava vaikka kuvattava ei ole ”mukana” kuvauksessa, eli vastahakoinen tai vaikeasti muuten kuvattava. Uskoisin että tällainen kuva on silti suhteellisen harvoin käytettävissä puhtaasti kaupallisessa kuvauksessa. Lehtikuvauksessa olen saanut tällaisissa sosiaalisesti jäykäksi ajautuneissa tilanteissa aikaan mielestäni onnistuneita kuvia. Yleisesti ottaen, nämä kuitenkin eivät ole niitä loisto-otoksia joita julkaisuihin ja portfolioon laitetaan jos tällainen kuvaustilanne ei ole ollut tavoitteellista. Mikään ei ole kuitenkaan henkilökuvauksessa varmempaa kuin asioiden muuttuminen ennakkosuunnitelmien suhteen.

3.3 Mikä on hyvä henkilökuva?

Tie hyvän henkilökuvan ottamiseen on mielestäni siten moninainen. Muuttujia on paljon, eikä se että henkilö on kuvattavana rento ja avoin välttämättä tarkoita että hänestä saa rentoja ja avoimia kuvia. Muuttuvat tekijät tekevät lopputuleman - minun tehtäväni on hallita sitä ja käyttää myös hyväkseni kuvan tekemisessä. Jos havaitsen jonkun tekijän toimivaksi, kannattaa se myös hyödyntää.

Kuvattavilla itsellään on yleensä selkeä käsitys miten he haluavat poseerata; mikä on heille oikea tai sovelias tapa esiintyä. Kuvaajana haluan vaikuttaa vahvasti tähän olemukseen. Kuitenkin se mitä kuvassa näkyvä poseeraus (asento, ilme, olemus) viestii, on lopulta kuvan lukijan ja kuvan dynaamisista dialogia. (Roberts 2011)

On hämmästyttävää miten erilaisilta kuvat saattavat myös näyttää suhteessa kuvaustilanteeseen. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Säteilyturvakeskuksen pääjohtajan kuva (s. 9). Kuva on otettu standarditoimistossa ihmisestä kuka selkeästi vierasti kuvausta. En osannut puhua hänelle kuvaustilannetta rentouttavasti. Tässä kuvassa mielestäni tekniset avut tekevät kuvan: ilman oranssiksi värjättyä valoa kuva olisi todellisuutta mallintava, keskiverto ja lattea toimistomainen.

Nyt säteilyturvakeskuksen johtaja on säteilevän valon keskellä; valon joka ei ole toimiston valo. Tässä yksinkertaisessa lavastuksessa henkilön vakavuus näyttäytyykin harkitulta jota valon dramaattisuus tukee. Asiayhteys ja vakavuus toimii hyvin yhteen. Kuvattavan vakavuus onkin varmasti täysin harkittua, mutta kyseisessä kuvassa se ei ole oma valintani.

Jukka Laaksonen, STUK:n pääjohtaja (Vihreä Lanka 2011)

Esimerkkinä sosiaalisesti helposta kuvauksesta toimii Helsingin tuoreen kirkkoherra Teemu Laajasalon kuvaus Kallion kirkossa (s. 11). Kuva on tehty toimeksiantona samaan lehteen ja samaan henkilöprofiilin kuvapaikalle kuin STUK:n pääjohtajan kuva. Kuvat ovat siten hyvin vertailukelpoisia ja niistä välittyy tietty tyyli mitä haluan käyttää kuvapaikkaan kuvatessani. Kuvaa tehdessäni minulla oli varsin selkeä ajatus lopullisesta kuvasta eikä toimeksiantoon oltu ennakolta määritelty juuri mitään sisällöllistä raamia.

Mielestäni kuvien onnistumisessa ei ole siinä mielessä eroa että pidän molempia käyttötarkoitukseensa sopivina. Preferoin kuitenkin valokuvana STUK:in pääjohtajan kuvaa koska koen sen olevan kuvana voimakkaampi ja teknisesti taitavammin toteutettu. Kokemuksena kirkkoherran kuvaaminen oli kuitenkin huomattavasti rennompi ja sosiaalisesti helpompi.

Nämä kaksi esitettyä kuvaa ovat mielestäni hyvät esimerkit siitä miten sosiaalisesti sujuva kuvaus ei tuota välttämättä sen parempaa lopputulosta kuin hankala kuvaus. Kyse on kuvaajan kyvystä nähdä hetkessä ne seikat joita voidaan hyödyntää eivätkä ne läheskään aina vaadi sosiaalisesti helppoa kuvausta, vaan kuvaajan näkemystä hetkestä ja kuvattavasta. Henkilökuvaaminen on mielestäni varsin lähellä piirroksella kuvittamista, jossa kuvan tekijän ajatukset siirretään olemassa olevaan kehykseen.

Jos näiden kahden kuvauksen teknistä haastavuutta verrataan, oli Laajasalon kuvaaminen haastavampaa, koska en saanut salamavaloa tasapainotettua millään kirkon vallitsevan valon kanssa. Päädyin kuvaamaan siten puhtaasti vallitsevassa valossa ja nostamaan henkilön kasvojen kirkkautta jälkikäsitteilyssä. STUK:n johtaja Laaksosen valaisin ainoastaan kahdella salamavalolla, eikä mukana ole juurikaan vallitsevaa valoa.

Käsittelen lähes kaikkia kuviani suhteellisen paljon. Kuvankäsittely on osa valokuvauksen mahdollisuuksia enkä ole liiemmin kiinnostunut keskustelusta aidosta valokuvasta muun kuin reportaasin tai vastaavan dokumenttikuvauksen yhteydessä.

Jukka Laajasalo, kirkkoherra (Vihreä Lanka 2013)

Lokaatiossa tapahtuvassa kuvaamisessa olennaisia muuttujia ovat mielestäni:

- Henkilö
- Ympäristö
- Valaisu
- Sosiaalinen ilmapiiri

On kuitenkin tilanteita, jossa näiden hyvä ennakointi ei auta ja kuvaus voi olla lisäksi itsestä riippumattomista syistä vaikea. Tästä toiminee esimerkkinä Mikael Jungnerin kuvaus, jossa hänelle haluttiin päälle (ja jopa päähän) joulukoristeita joulunumeroa varten.

Humoristina tunnettu Jungner ei ollut kuvaushetkellä kuitenkaan kevyellä päällä ja sain juuri ja juuri otettua hänestä peruskuvan viikkolehden syvätylle kuvapaikalle. Jälkeenpäin kuulin että hän oli stressaantunut velvoitteestaan irtisanoa henkilöstöä, ja pahoitteli asiaa. Maineensa veroinen mies antoi kuitenkin luvan toteuttaa kuvankäsittelyn keinoin joulukoristeet päälleen (s. 13)! Tilanteeseen nähden, pidän kuvaa näin jälkikäteen lähinnä onnistuneena huonohkon huumorin kautta. Kuva toimii hyvänä esimerkkinä siitä että varsinkin lehtikuvauksessa lähes kaikki on mahdollista ja tilanteisiin voi olla hankala varautua. Kyseinen toimeksianto osoittaa myös sen mitä valokuvaaja joutuu arjessaan tekemään - asioita mitä lähtökohtaisesti ei lähtisi ehkä edes ajattelemaan.

Mikael Jungner, YLE:n pääjohtaja (Vihreä Lanka 2009).

Henkilökuvaus olisi siis “helppoa” jos saisi henkilön näyttämään siltä kun haluaa vapaasti valitussa ympäristössä, jossa sekä kohteen että ympäristön voisi valaista kontrolloidusti ja harkiten. Tulos olisi tässä tapauksessa enemmän tuotannollinen. Tässä kuvaus-utopiassa lähestytään jonkin verran mainoskuvauksen maailmaa ja tyypillistä tuotannollista kuvausta, jossa malli on selkeästi olemassa tarkoitusta varten - ei omana persoonanaan. Resurssit siis tuovat mukanaan kontrolloitavuutta kuvaukseen, mutta saattaa mielestäni poistaa muuttujia joita voi hyödyntää kuvassa. Mielestäni on tärkeää jättää muuttujille tilaa, samoin tavoin kuin Avedon etännyttävänä kuvaajana tai toisaalta Smith “mukavana” kuvaajana.

Kontrolloitu kuvaus omassa työssäni on ollut pääasiassa tietyn suunnitelman toteuttamista josta esimerkkinä DNA:lle kuvatut ilmeet (s. 15). Tämä sinänsä hauska kuvaus oli tarkoin määritelty ja minulle jäävä osuus oli valaista suunnitellusti ja hakea erilaisia ilmeitä joita hyödynnetään juuri nyt meneillään olevassa mainoskampanjassa.

Tällaisessa kuvauksessa koen kuvaajan roolin hyvin ammatilliseksi, mutta toisaalta pitkälti tekniseksi toteuttajaksi. Mallien ohjaaminen ja läsnäolo oli hyvin tärkeää kyseisessä kuvauksessa onnistuneiden ilmeiden saamiseksi.

Kun vertaan itseäni tänään kuvaajana siihen mitä olin aloitellessani ammattia, näen kehitystä. Kuvaan nykyään lähes aina toimivaa kuvaa, vaikken pääsisi toteuttamaan itseäni laajasti tai ilmaisemaan kuvissani jotain uutta näkemystä. Varmuus kuvauksessa tuo mahdollisuuden olla läsnä kuvaustilanteessa ja kokeilla, mistä esimerkkinä Nordean lehteen kuvattu kuva nuoresta pariskunnasta (s. 16).

Jos kuvaus hermostuttaa itseäni liikaa on erittäin vaikea olla tietoinen kuvauksessa. Tällaisesta kuvauksesta hyvä esimerkki kohdallani on Tuija Braxin kuvaus (s. 16), joka oli ensimmäisiä palkattuja toimeksiantojani. Kuvauskeikka jännitti jo päiviä ennakkoon ja kuvaus olikin hyvin hermostunut osaltani. Tekninen osaamiseni ei ollut vielä kovin hyvä kuten ei myöskään tilan otto ja kuvattavan kohtaaminen. Muuttujia oli yksinkertaisesti liikaa, omasta epävarmuudesta alkaen. Kuva on siihen nähden mitä lähtökohdat olivat, kelvollisen näköinen näin jälkeenpäin arvioituna.

Ilmeiden kuvaus DNA:n mainoskampanjaa varten (vedoksia)
(Kuvasuunnittelu- & agentuuritoimisto Keksi 2013)

Tuija Brax, oikeusministeri (Pelastakaa Lapset ry 2008)

Nuoret säästäjät (Nordea 2011)

4 KUVAAJAN LÄSNÄOLO JA MINDFULLNESS-AJATTELUN HYÖDYNTÄMINEN

Valokuvauksessa on ammattimielessä erittäin usein perfektionistisia piirteitä. Valaistus, kuvan tarkkuus, kuvattavan olemus ihon huokosia myöten joutuu tarkastelun kohteeksi. Muuttujia on niin paljon, että kaikkea ei voi kontrolloida kuten edellä mainittujen kuvaajien työskentelystäkin voi nähdä. On esitetty, että valokuvaajan tulisi päästää irti odotuksista, kiireestä ja muusta lopputuloksen tavoittelemiseen liittyvästä kireydestä (Suler 2013).

Minfullness-ajattelu korostaa asioiden hyväksymistä erilaisissa tilanteissa, olivat ne sitten ennalta ajatellen hyviä tai huonoja. Mindfulness ei ole valokuvaukseen suoranaisesti liittyvä ajattelutapa vaan enemmänkin elämänfilosofia mikä kumpuaa buddhalaisesta ajatusmaailmasta. (Kabat-Zinn 2004)

Mindfulness antaa työkaluja siihen, että hyväksymme itsemme sellaisina kuin olemme. Näen että valokuvallinen työskentelyni voisi perustua tälle lähtökohdalle. Olisi hyödyllistä, että voisin ottaa käyttöön voimavarat ja luovuuden itsestäni, eikä pyrkiä olemaan ja toteuttamaan jotain sellaista mikä on lähtökohtaisesti epäluontevaa. Monilla kuvaajilla on tarve käyttäytyä kuten valokuvaajan oletetaan käyttäytyvän kuvaustilanteessa. Ennakkoasenteista irti päästäminen siis voi mahdollistaa tilanteiden hyödyntämisen ja kuvalliset ratkaisut niissä mitä muuten ei välttämättä olisi tullut suunniteltua.

Uskon että kokonaisvaltainen, ei niinkään tiettyyn asiaan keskittyvä, henkilökuvaus antaa mahdollisuuden itselleni löytää sen mikä on tärkeintä kuvattavassa ja kuvassa. Tietoinen läsnäolo kuvaustilanteessa ei tarkoita että on keskellä häiritseviä yksityiskohtia, vaan hahmottaa kokonaisuutta joita yksityiskohdat kuvattavassa ja ympäristössä muodostavat. Nähdä kuvaus visualisoinnin toistona ja sen merkityksen mikä muodostuu tuon toiston kautta.

Halutun lopputuloksen saavuttamiseen tarvisen mielestäni enemmän määrätietoisuutta sen suhteen miten asetan kuvaustilanteessa itseni suhteessa kuvattavaan. Minun pitäisi pyrkiä pois asetelmasta jossa kuvaajana haluan miellyttää ja olla pelkästään ystävällinen kuvattavaa kohtaan. Se on mahdollisuus, mutta kohteliaisuuden ei pidä sanella lopputulosta; minun tulisi pyrkiä siihen, että loisi oman tyyliä ja tapansa kuvata. Sellaisen

mikä näkyy kuvassa. Kuvaajan katse on aina läsnä kuvaustilanteessa ja sitä vastuuta ja auktoriteettia ei itsenikään pitäisi hävetä vaan käyttää sitä hyödykseen (Angier 2007). Koen itse, että minun pitäisi tietoisesti siirtyä kuvaamisessani suuntaan jossa rikon tarpeen mukaan mukavuuden rajoja jotta kuvista saisi ulos jotain muuta kuin sisällöllisesti keskivertoa ja teknisesti hyvää jälkeä.

Kuvassa suunnittelija Pekka Salokanneleesta on jotain mistä pidän: koen että olin kuvaajana tilanteessa hyvin läsnä tarkkailijana kun pyysin kuvattavaa esittelemään ja katselemaan hänen suunnittelemaansa tuotetta. Pidän siitä ettei kuvassa ole omille kuvilleni tyypillisenä kuvaajan katsetta näkyvissä. Yleensä kuvattavani katsovat kameraan ja tilanne on vahvasti poseerattu.

Pekka Salokannel, suunnittelija (Vihreä Lanka 2010)

Mindfulness ja kontrolloitu kuvaaminen tuntuu äkkiseltään toisensa poissulkevilta asioilta. Näitä suhteuttaessa tulee mieleen, voisiko kuitenkin olla kyse mahdollisuudesta luoda puitteet jossa voi toteuttaa voimakasta läsnäoloa Avedonin tyyliin tai toisaalta puitteet jossa olla kuvattavan tukena. Tietoisuus on tärkeä sana ja tällaisia tilanteita syntyy välillä myös vahingossa kuvauksissa - ainakin omalla persoonallani. Olla myös tietoinen siitä, että

kaikki muuttuu kuvaustilanteissa toiston puitteissa. Kuvaukset ovat aina erilaisia eri päivinä; on varmasti mahdotonta luoda kehystä jossa pystyy toistamaan tapahtumia. Myös minä itse kuvaajana, olen muuttuja ja se täytyy olla hyödynnettävä tekijä prosessissani. Tietoisuuden täytyy sanella kulloisessakin tilanteessa oleva kuvausprosessi oli se sitten kontrolloitua tai myötäilevää. Uskon että tietoinen läsnäolo kuvauksessa tuottaa parempaa tulosta, mikä ei ole ennalta määriteltävää.

Valokuvaajana haluaisin siis kontrolloida tilannetta sisällöllisesti enemmän, mutten ennakkaan. Toisaalta rikkoa lopputuloksen (eli kuvan) tavanomaisuutta Smithin tapaan, mutta mahdollisesti tehden selkeät raamit työprosessille (kuten Avedon) joissa odottamattomia asioita voi ja pitääkin tapahtua. Ne odottamattomuudet eivät ole virheitä vaan kuvauksen ydintä ja mahdollisuuksia mikä pitää kuvaamisen antoisana toivottavasti vuosienkin jälkeen. Toivon että tällaisia kuvia voi hyödyntää myös kaupallisessa tarkoituksessa, vaikka tietty (amatöörimäinen) varmistelu leimaakin mielestäni kaupallista kuvausta. Voi myös olla ettei nimetön kuvaaja pääse sellaista helposti toteuttamaan kaupalliseen kontekstiin.

Mindfulness -filosofian mukaan kuvaaminen ei olekaan valokuvauksessa tärkeintä vaan tietoinen hahmottaminen. Sen mukaan valokuvausta tekee myös silloin kun ei ole kameraa mukana, mikäli on tietoinen. Tietoisuus lieneekin ihmiselle tärkeämpää kuin kameralla kuvattu lopputulos. Uskonkin, että moni kuvaajista kuvaa myös siitä syystä, että on helpompi olla tietoinen ympäröivästä maailmasta ja heittäytyä sen yksityiskohtiin kun siihen on konkreettinen syy.

Tällä hetkellä kuvaamiseni on ristiriidassa sen kanssa millä tavoin haluaisin työskennellä. Kuvaamisessani on liikaa muuttujia joita haluan kontrolloida ennakkaan ja jättämättä sattumalle varaa. Minun tulisi ottaa huomattavasti enemmän haltuun näitä keinoja joita jo muutenkin arvostan elämässä yleisesti. Nähdä enemmän.

Lopuksi palaan Anna Tuorista ottamaan henkilöprofiiliin (s. 22) jota pidän onnistuneena monessakin mielessä. Kuvaustilanteessa korostui sekä oma että kuvattavan voimakas läsnäolo. Valaisin kuvan lopulta eri tavoin kuin olin suunnitellut, mutta pysyin suunnitelmassani rajata kuvan tietyllä tavalla ja saamaan aikaan valoisan häilyvän tunnelman. Tuossa raamissa oli helppo toimia myös sen suhteen että kuvattavan kanssa ei tarvinnut kommunikoida liikaa - asiat sujui ikäänkuin oikeaan suuntaa ymmärryksen kautta.

Uskon, että omalla tietoisella ja vahvalla läsnäololla on suuri merkitys sen suhteen ettei kuvauksesta tule ohjattua, väkinäistä ja siten usein tavanomaista toistavaa. Tietoinen läsnäolo voisi vähentää ristiriitaisen viestinnän ja väärinymmärrysten määrää.

Anna Tuori, kuvataiteilija (Vihreä Lanka 2011)

LÄHTEET

American Photo 3/4 1994. The Secrets of America's Master Photographer.
New York: HFM.

Angier, R. 2007. Train Your Gaze: A Practical and Theoretical Introduction to Portrait Photography. Worthing: Ava Publishing.

Barthes, R. 1985. The Responsibility of Forms. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.

Kabat-Zinn, J. 2004. Olet jo perillä. Helsinki: Basam Books.

Roberts, B. 2011. Photographic Portraits: Narrative and Memory.
Forum: Qualitative Social Research. Volume 12, No. 2, Art. 6 - May 2011.

Smith, B. 2012. Secrets of Great Portraiture Photography: Photographs of the Famous and Infamous. San Francisco: New Riders.

Suler, J. 2013. Mindfulness in Photography. [WWW-dokumentti].
<<http://truecenterpublishing.com/photopsy/mindfulness.htm>>
(Luettu 11.3.2013).